

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Posudek oponenta

Autor práce: **Bc. Kateřina Čižinská**
Název práce: *Komunikace a panické jednání*
Autor posudku: PhDr. Jiří Šafr, Ph.D.
Návrh klasifikace práce: *velmi dobře*

Základní charakteristika práce.

Předložená práce se zabývá souvislostí krizové komunikace a panického jednání v české společnosti. Cílem je zjistit, jaké jsou efekty různých stylů komunikace na potenciál panického jednání u různých skupin obyvatel při riziku mimořádné události, jakou může kupříkladu být havárie v jaderné elektrárně. Při vysvětlení tendence k panickému jednání se zaměřuje především na dva okruhy: styly komunikované zprávy a osobnost mluvčího. Po pandemii COVID-19 a jejích širších dopadech do společnosti jde o téma společensky aktuální. Empirická část práce spočívá v sekundární analýze kvantitativních dat z aplikovaného výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR.

KONCEPČNÍ STRÁNKA PRÁCE

Má práce jasně formulovaný záměr, cíl, výzkumnou otázku a odpovídají jim závěry?

Ano.

Má práce adekvátně stanovenou a jasně vyloženou metodu a postup řešení?

Ano.

Jsou jednotlivé části práce (zejm. teoretická a empirická) vyvážené a vhodně propojené, vytváří text konzistentní celek?

Ano.

Jsou argumentace a text práce a vystavěny logicky, jasně, srozumitelně? Má práce přehlednou strukturu?

Ano.

OBSAH PRÁCE

Hodnocení kvality teoretické části práce (relevance k tématu a záměru práce, šíře a hloubka, vhléd autora do problematiky, samostatnost, originalita zpracování,...).

Teoretická část je velmi dobře zpracovaná. Uvádí obecná východiska tak i zjištění dosavadního výzkumu v oblasti krizové komunikace včetně specifických dopadů na ohrožené skupiny obyvatelstva. Z praktického hlediska je přínosné zařazení vymezení cílů krizové komunikace a praktická doporučení (zaměření na různé formáty, jakými je sdělení prezentováno, specifická

recipientů, mentální modely sdělení, budování důvěry publika). Výzkumné hypotézy týkající se efektů různých stylů krizové komunikace jsou formulovány v úvodu kapitoly 2.

Hodnocení kvality empirické části práce (adekvátnost použitých metod a postupů vzhledem k cíli práce, správnost aplikace metod a postupů, prezentace a interpretace výsledků,...).

Empirická část práce je založena na testování hypotéz v sekundární analýze dat z aplikovaného kvantitativního výzkumu veřejného mínění, který realizovalo Centrum pro výzkum veřejného mínění SOU AV ČR v roce 2023 ve spolupráci se Státním úřadem pro jadernou bezpečnost a MV ČR. Analýza sleduje rozdíly v reakcích na odlišné hypotetické scénáře, které reprezentují různé styly krizové komunikace mimořádné události (pravděpodobnost události | osoba mluvčího | formát sdělení) postupně na možnou reakci v podobě panického jednání, na obavy a na důvěru. Také je sledován vliv úzkosti, konspirační mentality a sociodemografických charakteristik (věk, pohlaví a vzdělání), pomocí nichž se autorka snaží definovat dopady na zranitelné skupiny obyvatelstva. Autorka postupuje systematicky, nejprve konstruuje latentní proměnné měřící sklon k panickému jednání v reakci na hypotetickou zprávu pomocí metody hlavních komponent. V dalším kroku přistupuje k ověřování platnosti vytýčených hypotéz a to pomocí lineárně regresních modelů pro jednotlivé závislé proměnné. Vzhledem k omezené věcné interpretaci hodnot odhadnutých parametrů v těchto vícerozměrných modelech, v práci chybí uvedení alespoň elementárních bivariátních vztahů, tak aby si čtenář mohl udělat bazální představu o velikosti efektů, rozuměj rozdílů mezi jednotlivými hypotetickými scénáři podoby komunikace (v terminologii analýzy experimentálních dat tzv. average treatment effect). Příslušné tabulky či grafy by stačilo uvést alespoň v příloze. Postup práce je přitom veden vskutku svědomitě, autorka ověřuje předpoklady použití jednotlivých metod analýzy, formálně definuje hypotézy, ale popravdě to vše tak trochu na úkor prezentace a interpretace věcných výsledků. I s ohledem na větší počet závislých proměnných by výsledky byly lépe prezentovány v grafech (byť pouze bivariátních), ve kterých by čtenář mohl získat citlivost na velikost rozdílů v průměrných hodnotách závislých proměnných v jednotlivých skupinách definovanými vysvětlujícími znaky (hypotetickými scénáři nebo např. kategoriemi vzdělání). Autorka se omezuje při interpretacích víceméně jen na konstatování, že nějaká proměnná má „statisticky signifikantní vliv“ a nevěnuje větší pozornost velikosti efektu jednotlivých proměnných. Přitom na str. 53, odst. 4, jde postup popisování výsledků přesně tímto směrem; jen uvedené průměry jsou zřejmě neadjustované (z bivariátních analýz), protože např. odhadnutá adjustovaná průměrná hodnota míry důvěry by měla být podle údajů z tabulky 9 rovna nikoliv 7,6 nýbrž 9,47 (konstanta 8,61 + směrnice 0,860; otázkou je ovšem věcná interpretace této hodnoty s ohledem na nastavení minimálních hodnot u ostatních kovariát). Také je třeba ocenit, že efekty jsou interpretovány jak skrze porovnání standardizovaných regresních koeficientů tak i adjustovaných koeficientů determinace, nikoliv však systematicky. Celkovou prezentaci výsledků by přitom jednoduchým způsobem povzneslo na vyšší úroveň, kdyby ve finální tabulce 10 bylo navíc uvedeno, zda se jednalo o silný či slabší efekt.

Velmi oceňuji snahu hledat odlišné dopady stylu komunikace na zranitelné skupiny obyvatel. Samotné zařazení proměnných věk, pohlaví a vzdělání, navíc v modelu uvažovaných pouze jako hlavní efekty (argumentace na s. 34), však na odpovídající výzkumnou otázku nemůže dát odpověď. A zvolená doplňková strategie v případě úzkosti a konspirační mentality replikující model jen v podsouborech postupně definovaných podskupinou danou vyšší hodnotou, z logiky věci nemohla přinést žádný výsledek. Jedním z možných postupů by zde bylo ověřování existence interakčních efektů včetně nelineárních, nebo, a to možná i lépe a jednodušeji, pomocí kategorizace spojitých proměnných a sledování monotonicity trendu v průměrech závislé proměnné. To samé platí pro věk (s vymezením nejstarší kohorty jako ohrožené skupiny).

Ještě poznámka k popisu provedení analýz v textu, nikoliv k jejich samotnému provedení. Bylo by vhodné lépe vysvětlit důvod a popsat způsob provedení rozdělení případů do podsouborů. V důsledku toho totiž není dostatečně vysvětlen experimentální design (s. 47), resp. z něj odvozená povaha dat (pravděpodobně na principu tzv. half-split), kdy jsou jednotlivým (předpokládám, že náhodně) vybraným podsouborům respondentů předkládány k posouzení odlišné hypotetické scénáře. Ideálně by to mohlo být názorně uvedeno v tabulce č. 2 (s. 42), v níž by bylo vhodné doplnit počet případů v jednotlivých náhodných podvýběrech.

Hodnocení diskuse a závěrů práce (soulad interpretací a závěrů s výsledky empirických analýz, provedení diskuse závěrů, snaha o vysvětlení závěrů a jejich argumentace, zodpovězení výzkumných otázek, naplnění cílů práce).

Cíle práce jsou v závěru jasně vymezeny a položené otázky resp. výsledky testovaných hypotéz shrnuty. Autorka v závěru shrnuje hlavní zjištění a při jejich interpretaci je dává do souvislosti se závěry uvedené na základě rešerše odborné literatury. Vyhodnocení výsledků bohužel stojí především na pouhém konstatování statistické významnosti výsledků. Jako by autorka práce nevěděla, že inferenční statistické testy slouží pouze k tomu, aby výzkumník mohl naměřené parametry (např. střední hodnoty, rozdíly, nebo intenzitu vztahů mezi sledovanými znaky) začít interpretovat ve smyslu zobecnění získaných výsledků ve výběrovém souboru na celou populaci. Jedná se tedy o první nezbytný krok, po němž musí následovat interpretace věcných výsledků (např. jakým směrem jsou vztahy orientovány, mezi jakými skupinami nacházíme jak velké rozdíly resp. o jak silné efekty jde). Text takovéto věcné interpretace místy nabízí, ale mohlo by jich být více, klidně na úkor technicistních informací (např. o míře kolinearity) a mohly by se přesvědčivěji uplatnit při závěrečném zhodnocení.

FORMÁLNÍ ASPEKTY PRÁCE

Hodnocení naplnění kritérií odborného textu (rozsah práce (BP 72-126 tis. znaků, DP 108-162 tis. znaků) citační normy, odkazy, popis datových zdrojů, jasnost odlišení myšlenek autora od převzatých, seznam literatury atd.)

Formální náležitosti odkazového aparátu jsou v souladu s pravidly pro odborný text. Tvzení a zjištění autorky jsou odlišena od tvrzení a zjištění převzatých z literatury.

Hodnocení vhodnosti a úplnosti využití informačních zdrojů (literární prameny, databáze, zahraniční literatura, datové zdroje,...)

Práce s informačními zdroji plně splňuje nároky na diplomovou práci. Oceňuji, že práce obsahuje velké množství odborné literatury prakticky výhradně ze zahraničních zdrojů.

Hodnocení jazykové, stylistické a grafické úrovně práce (grafická úprava, členění textu, označení příloh, zpracování tabulek, grafů, schémat atp.)

Struktura členění textu je jasná. Zpracování a formální náležitosti jsou také v pořádku. Přesto k textu jako takovému lze mít několik výhrad a poznámek, která činím s vědomím, že tím autorce snad pomohou v jejím budoucím psaní. V empirické části se občas objevují eufemistické a odborně nevhodné obraty. Příkladem mohou být formulace na s. 41 „Na všech proměnných jsou otestovány indexy konspirační mentality a index úzkostí.“ nebo „Na všech proměnných jsou testovány i sociodemografické údaje jako věk, pohlaví a vzdělání.“ (podotýkám, že testujeme rozdíly v hodnotách určité proměnné podle hodnot jiné proměnné nebo testujeme velikost vlivu jedné proměnné na jinou). Nebo „výsledky regresí spuštěných na vzorku“ („spouští“ se běh

programu, výsledky parametrů regresních modelů se „odhadují“). A věta na s. 43 „Z deseti proměnných bylo třeba vybrat proměnné, které budou vykazovat podobné znaky a daly by se tedy označit za panické.“, ta již u čtenáře vyvolá nejspíše úsměv. Věcně jsou tato tvrzení správně, ale je obtížné je číst.

Poznámka k volbě používaných zkratk. Autorka používá zkratky založené na angličtině (SPLIT*), zřejmě se jedná o jména proměnných, jak jsou zaznamenána v datovém souboru. Pro čtenáře text ovšem nikterak nezpřehledňuje, ba naopak, protože věcně neodráží obsah měřených konceptů, na které odkazují (zde jde pravděpodobně o technické pojmenování odvozené z použitého designu hypotetických scénářů), viz na str. 38 „Proměnná obav byla sestavena z baterie SPLIT1 pro experiment 1 a SPLIT3 pro experiment 3.“ Ve skutečnosti jde ale o vstupní manifestní proměnné, které jsou použity v konstrukci obecnějších indexů panického jednání (panikanova a panikanova3), a skutečnost, že proměnné jsou měřené v náhodných podsouborech je jen čistě technická věc, takže použití zkratky kupříkladu PJ*1 a PJ2* by umožnilo přehlednější orientaci v textu. Tabulky by zasloužily nadpisy vyjadřující, o co v nich konkrétně jde, pojmenování „Výsledky první (druhé atd.) regresní analýzy“ čtenáři k rychlé orientaci v textu také příliš nepomohou. A podpůrné výsledky předpokladů použití analytických postupů je někdy lepší uvádět v poznámkách pod čarou, nebo v příloze, než přímo v textu, kde odvádí čtenářovu pozornost od věcných výsledků.

Další poznámky

-

Celkové hodnocení práce

Kateřina Čížinská ve své diplomové práci prokázala, že umí na základě podrobné rešerše odborné literatury formulovat sociologický problém, provést sekundární analýzu kvantitativních dat, včetně jejich adekvátní přípravy a úprav, prezentovat a zhodnotit zjištěné výsledky. Diplomovou práci proto doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení „velmi dobře“, s tím, že v případě přesvědčivého zodpovězení otázek u obhajoby rozhodně nevyklučuji ani o stupeň lepší hodnocení (výborně).

Otázky a náměty k obhajobě

V práci hovoříte o tom, že analyzujete data z experimentu (s. 34), jde skutečně o experiment? V čem přesně spočívala experimentální manipulace s nezávislou proměnnou? Jak velká byla velikost účinku intervence (average treatment effect) u jedné z modelových situací, např. osoba mluvčího na důvěru (s. 53)?

Jak bychom mohli empiricky, byť v dostupných datech jen velmi nepřímou, ověřit tvrzení (na s. 64): vysvětlení, že „věk má vliv na míru obav“ je „přímá zkušenost obyvatel ČR s jadernou katastrofou v Černobylu v r. 1986“?

V diskusi upozorňujete na omezení závěrů výzkumu s ohledem na specifickou modelovou krizovou situaci vztahující se k zvýšené radiaci resp. havárii v jaderné elektrárně. Můžete tuto myšlenku více rozvést?

Datum: 11. 6. 2024

Podpis: Jiří Šafr